

Protikorupční manuál

Obsah

1) Co je korupce?	3
Výklad pojmů	3
Druhy korupce	3
Podmínky korupční situace	5
Rozdíly v odlišných typech korupce	5
2) Co dělat, když mne někdo požádá o úplatek?	6
3) Je korupce trestným činem?	7
4) Pravidla pro zaměstnance OK	8
5) Kam a jak oznamovat korupci	9
6) Užitečné kontakty	10

Zpracoval: Pracovní tým ředitele KÚOK v dubnu 2015, aktualizace únor 2016

Použitá literatura: Transparency International 2013 – Občan proti korupci

1) CO JE KORUPCE?

Výklad pojmů

Korupce je podle slovníku: podplácení, uplácení, úplatkářství umožňující získávání neoprávněných výhod, prodejnost veřejných a politických činitelů.

Transparenty International obecně definuje korupci jako zneužití pravomoci za účelem získání nezaslouženého osobního prospěchu. Jde o takové jednání představitelů veřejného sektoru – ať se jedná o politiky nebo úředníky – jímž se nedovoleně a nezákonně obohacují prostřednictvím zneužívání pravomocí, které jim byly svěřeny.

Korupce je transakce zpravidla mezi dvěma stranami. Jedna strana nabízí nebo poptává neoprávněnou výhodu za rozhodování ve věcech obecného zájmu.

Klientelismus je podle slovníku: neoficiální systém v politice založený na protekci a konexích; navazování známostí a vytváření vzájemně závislých vztahů.

Nepotismus je podle slovníku: zvýhodňování, prosazování příbuzných z pozice svého postavení.

Transparentnost je podle slovníku: průhlednost, přehlednost.

Lobbing je podle slovníku: legální prosazování zájmů určité zájmové skupiny v rozhodovacím procesu.

Whistleblowing je podle slovníku: proces odhalení nekalého jednání v určité organizaci prostřednictvím poskytnutí informace osobám nebo institucím, které mohou oznamovanou skutečnost prověřit a případně zakročit – nejde tedy jen o samotné oznámení, ale také o nalezení smysluplného řešení.

Druhy korupce

Úplatky nemusí být vždy poskytnut či poptáván formou „tradiční obálky“.

Může jít o

- poskytnutí informací;
- poskytnutí hmotných darů;
- poskytnutí jiných výhod, služeb (stavební práce, zaplacení dovolené, sexuální služby);
- zvýhodňování známých a příbuzných.

Není podstatné

- jestli je úplatek nabídnut před rozhodnutím úředníka nebo až po něm;
- jak je úplatek velký;
- jestli je určen přímo osobě, kterou má ovlivnit, nebo s jejím souhlasem někomu jinému;
- jestli úředník svoji povinnost skutečně porušil nebo jenom využil svého postavení k získání úplatku za běžný úkon v souladu s právem.

Je podstatné

- nabídka musí souviset buď s obstaráním věcí obecného zájmu, nebo s podnikáním, popř. podobnou soukromou činností.

Základní klasifikace forem korupce

Transparency International korupci rozděluje podle rozsahu a charakteru korupčního jednání na čtyři základní fáze:

- **banální korupce:** drobná korupce běžného člověka, kam můžeme zařadit například poskytování různých dárků, nezdaněné platby řemeslníkům;
- **municipální korupce:** korupční jednání pracovníků veřejné správy na lokální úrovni;
- **velká individuální korupce:** korupční chování vysokých státních úředníků, politiků a lidí pracujících v podnikatelské sféře;
- **velká institucionální korupce:** korupční jednání, jehož se jednotlivci dopouštějí ve prospěch institucí (politických stran).

Nebo jako **jednodušší variantu můžeme dělit korupci** na:

- drobnou korupci úředníků, policistů a poskytovatelů veřejných služeb, čili korupci „v obyčejném životě“;
- velkou korupci, spojenou s rozkrádáním a zneužíváním veřejných prostředků, prospěchem z privatizace, apod.

Podmínky korupční situace

Korupce se většinou objevuje v předem daných situacích specifických svými podmínkami

- kde se o něčem rozhoduje;
- kde se má o věci rozhodnout nestranně;
- kde tomu, o kom se rozhoduje, záleží na tom, aby se rozhodlo v jeho prospěch;
- kde ten, o kom se rozhoduje, má důvod se domnívat, že bez nedovolené intervence by rozhodnutí dopadlo v jeho neprospěch;
- kde ten, kdo rozhoduje, je ochotný se nechat ovlivnit;
- kde účastníci korupčního vztahu mohou a dovedou navázat kontakt;
- kde se aktéři korupční situace mohou a dovedou dohodnout;
- kde ten, kdo rozhoduje, má možnost vyjít někomu vstříc;
- kde jsou aktéři korupčního vztahu schopni předat či přebrat úplatek tak, aby se to utajilo.

Přehled rozdílů v odlišných typech korupce

Charakteristika	Drobná korupce založená na podplácení – nabízení úplatků	Organizovaná korupce a systémové zneužívání veřejných prostředků
Vztah podpláceného a korumpujícího	Situační charakter	Systémová, připravovaná, dlouhodobá aktivita
Objem prostředků, kterých se korupce týká	Malé prostředky, většinou peníze v hotovosti	Obrovské prostředky
Finanční převody	Fyzický převod nebo předání peněz	Finanční prostředky putují složitou cestou, může se jednat o směnu
Odhalení běžnými kontrolními metodami	Porušení pravidel je snadno dohledatelné	Porušení pravidel těžko dohledatelné, často nemusí být přítomno
Míra organizovanosti a utajení	Netvoří se sítě, utajení je relativně malé	Síť je nutná k realizaci
Odhalování a vyšetřování	Nasazení operativní techniky je efektivní, vyšetřování jednoduché, problémem je množství případů	Velmi složité, nutná spolupráce různých orgánů, často lze stíhat pouze dílčí část organizované korupce

2) CO DĚLAT, KDYŽ MNE NĚKDO POŽÁDÁ O ÚPLATEK?

I Vy můžete někdy v životě čelit tzv. korupční výzvě, tedy situaci, kdy Vás někdo požádá o úplatek. Mnohdy se jedná o situaci zcela nečekanou, která vyžaduje rychlé rozhodnutí. Proto je důležité být na ni připraven. Na korupční výzvu lze reagovat několika způsoby:

1) odložit konečné rozhodnutí, jak na výzvu reagovat a získat tak čas na uvážení

2) výzvu odmítnout a věc dále řešit

V získaném čase můžete v klidu vyhodnotit celou situaci a můžete se přímo obrátit na Policii, kde se dozvíte, jak danou situaci správně vyhodnotit a jaké jsou možnosti dalšího postupu – tj. obstarat ve spolupráci s policií takové důkazy o korupční výzvě, které by obstály v soudním řízení.

3) výzvu odmítnou a věci se dále nezabývat

Toto jednání je nežádoucí tím, že podporuje korupční jednání ve společnosti – nabídku sice odmítnete, ale nemáte k dispozici žádné důkazy o tom, že byla učiněna (tvrzení proti tvrzení).

4) výzvu přijmout a úplatek poskytnou respektive přijmout

V takovém případě se dopustíte spáchání trestného činu a jeho odhalení může vést k Vašemu potrestání. Od 1. ledna 2010 již ve vztahu k úplatkářství neplatí tzv. účinná lítost (úplatek jste poskytli, ale bezodkladně jste vše oznámili Policii ČR a trestnost Vašeho jednání zanikla).

3) JE KORUPCE TRESTNÝM ČINEM?

Trestní zákoník pojem korupce nedefinuje, přesto v něm nalezneme tzv. **korupční trestné činy**, v nichž se projevuje rozmanitost možného korupčního jednání. Pro policejní účely se těmito činy rozumí:

- přijetí úplatku;
- podplácení;
- nepřímé úplatkářství;
- pletichy v insolvenčním řízení;
- porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže;
- sjednání výhody při zadávání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě;
- pletichy při zadávání veřejné zakázky a při veřejné soutěži, nebo pletichy při veřejné dražbě;
- porušení povinnosti při správě cizího majetku;
- zneužití informace a postavení v obchodním styku;
- zneužití pravomoci úřední osoby;
- maření úkonů úřední osoby z nedbalosti.

4) PRAVIDLA PRO ZAMĚSTNANCE OLOMOUCKÉHO KRAJE

Pro zaměstnance Olomouckého kraje zařazené do Krajského úřadu Olomouckého kraje platí „**Etický kodex zaměstnance Olomouckého kraje**“ – dále jen Etický kodex, který vymezuje a podporuje žádoucí standardy chování zaměstnance ve vztahu k veřejnosti a svým spolupracovníkům, a jehož smyslem je vytvářet a prohlubovat důvěru veřejnosti ve veřejný sektor.

Zaměstnanec musí především:

Jednat s každou osobou způsobem odpovídajícím společensky uznávaným hodnotám a respektuje jeho individualitu. Veškerá jednání s dotčenými osobami vede taktně a důstojně s respektem k jejich oprávněným potřebám a problémům, jedná s největší možnou mírou slušnosti, vstřícnosti, porozumění, ochoty pomoci a bez jakýchkoli předsudků. Zaměstnanec dle možností dbá na to, aby při výkonu své pracovní činnosti neprojevoval negativní emoce. Zaměstnanec může, nestanoví-li právní předpis jinak, ukončit osobní nebo telefonické jednání s dotčenou osobou zejména tehdy, jestliže je tato osoba zcela zřejmě pod vlivem návykové látky, uráží zaměstnance nebo jiné osoby, učinil nabídku korupčního jednání nebo jednání zcela zjevně bezdůvodně protahuje.

Jednat a rozhodovat nestranně bez ohledu na své přesvědčení a zdržet se při výkonu pracovní činnosti všeho, co by mohlo ohrozit důvěru v nestrannost rozhodování, zdrží se jednání, které by mohlo vést ke střetu veřejného zájmu se zájmy osobními. Zaměstnanec nezneužívá informací nabytých v souvislosti s výkonem pracovní činnosti ve vlastní prospěch nebo jiné osoby. Zaměstnanec se zdrží jednání, jež by závažným způsobem narušilo důvěryhodnost územního samosprávného celku.

Nesmí přijímat dary nebo jiné výhody v souvislosti s výkonem své pracovní činnosti zaměstnanec, s výjimkou darů nebo výhod poskytovaných územním samosprávným celkem, u něhož je zaměstnán, nebo na základě právních předpisů a kolektivní smlouvy. Zaměstnanec je povinen usilovat o to, aby nebylo ovlivněno plnění jemu svěřených úkolů v oblasti veřejné správy, objektivního hodnocení věci a nestranného rozhodování.

Aktivně se podílí na omezování vzniku rizika korupčního jednání. Na možná rizika upozorňuje svého nadřízeného. Dále jedná tak, aby dle svých možností co nejvíce omezil vytváření vazeb klientelismu a nepatřičného vlivu jiných osob, jež by mohly ohrozit jeho nestrannost.

5) KAM A JAK OZNAMOVAT KORUPCI

Podle Etického kodexu zaměstnance Olomouckého kraje je zaměstnanec povinen **jakékoliv korupční jednání nebo podezření na takové jednání, o které se zaměstnanec dozvěděl věrohodným způsobem**, oznámit svému nadřízenému, nebo může tuto skutečnost oznámit na Protikorupční linku Olomouckého kraje. Dále je zaměstnanec povinen bezodkladně oznámit nabídnutí či získání neoprávněné výhody.

Podání trestního oznámení o spáchání trestného činu se doporučuje občanovi v situaci, kdy je množné tvrzení v základních rysech doložit – například svědecky či důkazními dokumenty.

V případech trestných činů, které jsou taxativně vyjmenovány v trestním zákoníku, je oznámení skutečnosti dokonce povinné. Patří sem například úplatkářské trestné činy (přijetí úplatku nebo podplácení).

Jako další možnosti oznámení korupčního jednání je možné podat podnět prostřednictvím

- telefonní Protikorupční linky Olomouckého kraje 585-508-804;
od února 2016 585 508 801
- protikorupční e-mailové adresy korupce@kr-olomoucky.cz
- poštovní adresy: Olomoucký kraj, Jeremenkova 40a,
Olomouc 779 11
(obálka by měla být označena slovy PROTIKORUPČNÍ LINKA).

6) UŽITEČNÉ KONTAKTY

- Státní zastupitelství
kontakty na okresní státní zastupitelství naleznete na www.justice.cz;
- Služba kriminální policie a vyšetřování
kontakty na krajské a okresní pobočky naleznete na www.policie.cz;
- Inspekce Policie České republiky – nepřetržitá služba
telefon: 974 839 734, e-mail: ipcr.operacni@mvcz.cz.

Odkazy a literatura

V roce 2015 byl spuštěn Protikorupční webový portál Olomouckého kraje, na kterém jsou zveřejněny výsledky boje proti korupci v rámci Olomouckého kraje, tedy aktuální informace o protikorupční politice Olomouckého kraje včetně souvisejících údajů. Webový portál bude průběžně doplňován o aktuální informace a roční zhodnocení protikorupční politiky kraje včetně souvisejících přijatých opatření.

O tom, co je korupce, jaké jsou statistiky, co je přesně trestným činem a jak ho oznámit, nebo co znamená whistleblowing, se dočtete v publikaci „Občan proti korupci – příručka občanské protikorupční sebeobrany“ z roku 2013, která je dostupná na internetových stránkách Transparency International na odkazu <http://kops.transparency.cz/materialy>.

Více informací o korupci, možnosti oznámení, či o konkrétních radách, naleznete např.:

- na webových stránkách neziskových organizací s celostátní působností, které se tématikou korupce zabývají:
 - Transparency International ČR www.transparency.cz;
 - Oživení, o.s. www.bezkorupce.cz;
 - Otevřená společnost, o.p.s. www.otevrenaspolecnost.cz;
 - Růžový panter, o.s. www.ruzovypanter.cz.